ZİHİN ENGELLİ 14 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİN ÇİZGİ KONUSUNDAKİ RESİM ÇİZME BECERİLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI[1]

Sibel ADAR[2] **Ayşe OKUR[3]**

Öz

Bu çalışmada ortaokul 8. sınıfta öğrenim gören 14 yaş grubu öğrenciler ile Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Kademe-II 14 yaş grubu öğrencilerin, çizgi çalışmaları içerisinde 'Serbest Çizgi Çalışmaları' ve "Şablon-Cetvel İle Çizgi Çalışmaları'na yönelik resim çizme becerileri bazı değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında Konya ili Meram ilçesinde bulunan Şeker Ortaokulu'na devam eden Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Kademe-II 14 yaş grubu orta düzeyde zihin engelli yedi öğrenci ile, Meram Fevzi Çakmak Ortaokulu 8. sınıf (14 yaş grubu) yedi öğrenci olmak üzere toplam 14 öğrenci ile çalışmalar yürütülmüştür. Doğrudan öğretim yöntemi kullanılarak 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılı ikinci dönem sürecinde toplam 4 ders saati (160') olarak araştırmacının kendi gözetiminde yapılan çalışmalar ile araştırmacılar tarafından hazırlanan hem öğretimsel açıdan hem de tasarım ilkeleri göz önüne alınarak geliştirilmiş performans değerlendirme formları ile değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden Döküman Analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 'Çizgi' başlığı altında 'Serbest Çizgi Çalışmaları' ve 'Şablon-Cetvel ile Çizgi Çalışmaları' olmak üzere iki farklı konuda ince-orta-kalın uçlu renkli keçeli kalemlerle ve kurşun kalemlerle farklı çalışmalar yaptırılmıştır. Performans değerlendirme formları öğretim programı dahilinde ve her çalışma için ayrı hazırlanmış ve öğrenciden beklenen öğretim amaçları ile araştırma kapsamında değerlendirilecek olan tasarım ilkelerinden oluşmaktadır. Değerlendirmeler "Evet-Hayır" kutucukları içerisine 'X' işareti konulması ve bunların yorumlanması şeklinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihin engelli öğrenciler, çizgi çalışmaları, özel eğitim, performans değerlendirme, tasarım becerileri, orta düzey çocukların resimleri

---

[1] Bu makale Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde kabul edilen Doktora tezinden üretilmiştir.

2 Dr. Meram Fevzi Çakmak Ortaokulu, Görsel Sanatlar Öğretmeni, KONYA. sibeladar(at)gmail.com
3 Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümü

COMPARISON OF LINE-DRAWING SKILLS OF 14 AGE-GROUP MODERATE LEVEL-MENTALLY-RETARDED STUDENTS

ABSTRACT

In this research, drawing skills -free drawing works and periodical rules drawing works- of the 14-age-group students at the 8th grade in secondary schools and those in level II. in Private Education Practice Centre have been compared, in regards to some variations. With the extent of research, at Şeker Secondary school special training centre in Meram district in Konya Province, training exercise with a group of 14 students, 7 of whom are mentally retarded ones was conducted using direct teaching method, for 2 lesson time per week for different drawing task for each topic. Using direct teaching method during the second part of the education year 2012-2013 for being 2-lesson-time (40'+40') per week, totally 4 weeks, 4 lesson-time the studies of the researcher under his observation were evaluated in terms of both educational and design principles, with performance evaluation forms. In this research, documentary analysing method, one of the abstract research methods, has been used. In this research ,7 different drawing tasks were made under the topic of line, point, colour, stain and tissue. In this research, in two different topics, 'Free Drawing Works' and ' Periodical -Ruler Drawing Works' have been performed by using thin-medium-thick fiber tip pens. Performance assessments forms along with the curriculum were designed for each activity and were composed of pedagogical targets and artistic notifications under the extent of research. In these forms pedagogical targets and artistic notifications expected from pupils were assessed through filling in "Yes-No" boxes with “X”.

Keywords: drawing skills, pisture of the moderated children with mentally retarded, line works, private training, performance evoluation

Adar, Sibel ve Ayşe Okur. "Zihin Engelli 14 Yaş Grubu Öğrencilerin Çizgi Konusundaki Resim Çizme Becerilerinin Karşılaştırması". *idil* 4.15 (2015): 125-148.

I. GİRİŞ

Araştırmacının kendi gözlemleri doğrultusunda resim bireyin kendi iç dünyasını yansıtan en önemli ifade şeklidir. Düşüncelerin resimle ifade edilmesi özellikle çocuklarda daha fazla önem kazanmaktadır. Bu yüzden çocuğun kendisini yansıtması olaylar hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde yalın bir anlatım aracı olan resmin önemi büyüktür. Resim etkinliğinin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması yaşı ya da kişilik özellikleri dolayısıyla sözlü iletişim kurmakta güçlük çekilen zihin engelli çocukları tanımada da önemli bir teşhis aracı olarak kullanılmaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminin zihin engelli bireylerin eğitimine sağladığı katkı çağdaş özel eğitim anlayışı içerisinde giderek yaygınlaşmaktadır. Diğer bir deyişle, dünya yapısı içerisinde bu olgu her geçen gün kendini biraz daha fazla göstermektedir. Ancak ülkemizde zihin engelli bireyler ve görsel sanatlar alanıyla ilgili eğitimlerine verilen önem son yıllara kadar fazla bir gelişme göstermemiştir. Son dönemlerde bu alandaki gelişmelerin hız kazanması, insanların özel eğitime olan ilgilerinin artması ve bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır.

II. ÇİZGİ

Resmin her çağda ve her bölgede ortak olan unsurları, çizgi ve renktir. Çizgi yüzey üzerinde nesnenin ilk dış sınırlandırma eylemi olduğu için renkten de önce gelir. Resmin salt çizgilendirme isteğinden doğduğu bile ifade edilmiştir. Nitekim, tarih öncesi insanının resim dünyasında da, ilkel insanda da çocukta da çizgi, bu temel eğilimi belirler ve resim diliyle ifadenin aracı olur (Yolcu, 2004: 40).

Plastik sanatta kullanılan temel elemandır çizgi. Çizgi ifade olanakları açısından başka hiçbir elemana gereksinim duyulmadan bütün her şeyi ifade edebilecek niteliktedir. Çizgiler gerçekte noktalardan oluşur. Sonsuz sayıda noktanın değişik yönlerde ya da bir doğru üzerinde devinmesi ile oluşur. Çizgiler bazen deniz dalgaları, bazen rüzgarda savrulan ağaçlar bazen de bir insan olurlar resim yüzeylerinde. İlkel insanların kayalara çizdiği resimlerden, sert araçlarla taşlara bıraktıkları izlere dek, belki de ilk ve en temel ifade aracıdır. Soyut resme gelinceye dek çizgi, nesneleri belirleyen onlara gerçeklik sanısı vermek için kullanılan bir öğedir (Karayağmurlar, 2002: 8).

Çizgi her sanatçının tanımında farklı bir ifade bulmuştur. Gökaydın'a (1998: 25) göre, çizgi bir sadeleştirme olayıdır. Sanatçının en karmaşık duygularının en basit anlatım aracıdır. Çünkü kolaylıkla meydana gelir. Bir kömür parçasının

kağıtla temasa gelmesi, çizginin görüntülenmesi için yeterlidir. Çocukluk dönemi sezgilerimizi anlatmada çizgi, ilk başvurduğumuz araçtır. Önemli bir araçtır çünkü, artistik duygularımızı, teknik yeteneğimizi, sanatsal sezgilerimizi, hayal gücümüzü ölçer. Çizgi nesnelerin maddesel özelliklerini, yönlerini kavisli, köşeli, kaba ve yumuşak yapılarını aktif veya dingin konumlarını, betimlemede; onu betimleyenin duyumlarını bir yüzey üzerine taşımada en yalın anlatım aracıdır. Basit bir çizgi yön belirler, boşluğu-uzayı böler, uzunluk, kalınlık, ton, doku, kontur ve biçimi tanımlar. desen ve çizgi yazı gibi bir anlatım ve iletişim aracıdır (Pekmezci, 2001: 49).

Artut'a (2004: 125) göre ise çizgi; noktaların yan yana gelmesiyle oluşan doğrular olup, göze dayanan anlatımların en eski devirlerden (primitif) beri ilk ve esas motifi olmuştur. Odabaşı (2002: 37) ise çizgiyi tanımlarken, düşüncelerimizi kağıt üzerine aktarmamızda en basit ve en direk yoldur demiştir. Her zaman bir plan veya taslak çizerken, düşüncelerimizi çabuk ve kesin olarak anlatmak isterken kalemimizi kullanırız. Çizgi harika evrensel bir şifredir. Ayaydın (2009:112) ise çizgiyi tanımlarken, çizgiyi noktaların art arda sıralanmasıyla oluşan bir dizi olarak da düşünebileceğimizi belirtmiştir. Çizgi izleyiciye, sanatçının ruhsal yapısı hakkında ipuçları verebilir. Resimdeki çizgilerin uzayıp kısalması, düz ya da dalgalı olması, kırık veya hareketli durması gibi birçok çeşitliliğe sahip olan çizgiler, elinden çıktığı sanatçının kişiliğinden izler taşır. Südor'a (2006: 64) göre çizgi ise; bir sanatçı için yaşayan ve biçimi anlatma elemanı noktanın hareketidir.

Çizginin yüzeydeki ritmik hareketini ve formal yapıya katkısı için, çizgisel yeteneğin güçlü olması gerekir. Böyle bir başarı izleyen kişi üzerinde derin bir haz duygusu uyandırır. Tekdüze değişmeyen ya da çeşitlenmeyen çizgi sözünü ettiğimiz sonucu meydana getirmez. İnce-kalın, sert yumuşak duyarlıkta, yerinde köşeler ve yuvarlaklar halinde kullanılan çizgi, üslupsal özelliklerle de birleşince sonuç oldukça etkili olur. Az bir gayretle üç boyutlu biçimi veren desenler büyük ustalarda görülür (Yolcu, 2004: 41).

Bunlarla birlikte unutulmamalıdır ki, çizgi soyut bir kavramdır ve iki yüzeyin kesiştiği yerde meydana gelir. Bu bakımdan çizgi sanatçının mantığıyla kullanabileceği bir malzemedir. Çizgi düzenleme içerisinde yapıta birlik bütünlük sağladığı gibi var olan dengeyi de bozabilir. Bir kompozisyonda çizgi varlık bütünlük açısından birinci plandadır. Sanat dilinde çizgi, basitleştirme, yerine göre sadeleştirme veya soyutlaştırma sonucudur. Doğada ancak biçimlere yüzeylere rastlarız. Yüzeylerin bittiği yer ve yüzeylerin birbiriyle ilişkili olduğu kenarlar çizgi etkisi yaparlar (Odabaşı, 2002: 40).

III. ÖZEL EĞİTİM VE ORTA DÜZEYDE ZİHİN ENGELLİLER

MEB'e (2006) göre, 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde: Zihinsel Yetersizliği olan birey: zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan özel eğitim ile destek hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

Zihin engeli, bir kısmı bilinen ancak çoğu henüz tanımlanmamış birçok nedene dayalı olarak ortaya çıkan, temelde zihinsel fonksiyonların standartların altında çalışması ile karakterize olan bir engel tipidir. Engel başta zihin gelişimi olmak üzere dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim motor gelişim alanlarında çeşitli düzeylerde gecikmeler, duraklama ve bazen de donmaya neden olarak bireyin tüm gelişim alanlarını etkiler. Bu etkilenme çocuğun gelişim dönemi içinde gerçekleştiği için gecikme, yavaşlık veya donma-duraklamanın yansımaları bireyin yaşamı boyunca devam eder. Ancak özellikle erken çocukluk yıllarından itibaren çocuğun gelişebilme potansiyeline uygun ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte eğitim olanaklarının sunulması, onun engelin olumsuz darbelerinden daha az etkilenmesine yardımcı olabilir (Metin ve Işıtan, 2011: 135).

Zihin engellilerle yaygın olarak kullanılan iki sınıflandırma mevcuttur. Bunlar psikolojik ve eğitsel sınıflandırmalardır (MEGEP, 2007: 12, 15). Psikolojik sınıflandırma da kendi içerisinde 4 gruba ayrılır: 1) Hafif Derecede Zihin Engelliler, 2) Orta Derecede Zihin Engelliler, 3) Ağır Derecede Zihin Engelliler, 4) İleri Derecede Ağır Zihin Engelliler.

Orta derecede zihin engelliler, Sarı ve İlik (2014), ve Sucuoğlu'na (2010: 77) göre, zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireydir. IQ Düzeyi 35-40 ile yaklaşık 50-55 arasıdır. Orta düzeyde engelli olan bireyler 'öğretilebilir' olarak sınıflandırılan gruba eşdeğerdir. Orta düzeyde zihin engelli olan çocuklar, konuşma becerilerinin çoğunu erken çocukluk yıllarında kazanırlar. Mesleki eğitimden faydalanır ve belirli bir denetimle kişisel bakımlarını yapabilirler. Aynı zamanda toplumsal, iş ve uğraşı alanlarındaki eğitimden de yararlanırlar. Örneğin duyu-algı-motor bütünleştirme ve bilişsel gelişim için aktivite eğitimi, iş ve uğraşı yaklaşımı, olarak uygulanır. Ancak akademik olarak ilkokul ikinci sınıf düzeyinden ileri gitmekte zorlanırlar. Ergenlik döneminde toplumsal kuralları öğrenmedeki zorlukları, yaşıtları ile ilişkilerini bozabilir. Erişkinlikte çoğunluğu beceri istemeyen

işlerde ya da uygun destekle yarı beceri isteyen işlerde çalışabilirler. Yeterli destek ile toplumsal hayata uyum sağlarlar.

Orta derecede zihin engelli olan çocukları tüm gelişim alanlarında normal dediğimiz çocuklardan geridedirler. Onlar çoğu kez pratik işlerde beceriksiz ve konuşmada çok geridedirler. Bu çocuklar bir şeyi hatırlamada çok güçlük çekerler. Davranışları kendilerinin yarı yaşında olan çocuklar gibidir. Bu çocuklara sınıfınızda yapılan işlerin, faaliyetlerin nasıl yapılacağını birçok defa göstermek zorunda kalabilirsiniz. Bu çocuklara sınıfta işlerin nasıl yapılacağını basit bir dille izah etmenizin ve işleri parçalara ayırarak öğretmenizin her defasında pratik yaptırmanızın size yardımcı olacağı düşünülebilir. Bu çocukların zeka yetersizliği olmayan kendi yaşlarındaki okul öncesi çocuklarla aynı sınıfa devam ettirilmeleri faydalıdır ve mümkündür (Sarı ve İlik 2014; Karatepe, 1988: 16).

Sarı ve İlik (2014), zihinsel yetersizlik terimini açıklarken, aynı zamanda çok yönlü davranışlardaki yetersizlik olarak görülen ve çocuğun eğitim performansını etkileyen gelişim sürecinde ortaya konulan, ortalamanın önemli derecede altındaki genel zihinsel işleyiş anlamında kullanılmaktadır demiştir. Akçamete'ye (2010: 252) göre ise, zihin yetersizliği orta düzeyde olan çoğu çocuk okul öncesi yıllardaki gelişimlerinde önemli derecede gelişme gösterir. Genellikle yaşları ilerledikçe zihin, sosyal ve motor gelişim alanlarında akranlarıyla aralarında olan mesafe daha da açılır.

Orta derecedeki zihin engelli çocukların eğitim programlarında akademik konulara hafif derecede zihin engelli çocukların eğitim programlarına göre daha az önem verilmektedir. Bu çocuklar için hazırlanan eğitim programlarında çocuğun sosyal çevresine uyum sağlaması için gerekli olan becerilerin kazandırılmasına çok daha fazla önem verilmektedir (Eripek, 2011: 169).

Ülkemizde özel eğitim alanında yapılan çalışmalar yok denecek kadar az iken son yıllarda özel eğitim üzerindeki devlet desteği artmış, zihin engelli öğrencilerin eğitimiyle ilgili pek çok iyileştirme ve yenilik hareketleri yapılmış bu da bu alandaki gelişmelere oldukça hız kazandırdığı gibi alana olan ilgiyi de artırmıştır. Özel eğitim alanındaki gelişmelere rağmen özel eğitimde zihin engelli öğrenciler ve onların resim çizme becerilerini ölçmeye yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Öğrencilerin sanat elemanları ile ilgili tasarım becerilerini ölçmeye yönelik herhangi bir çalışma yoktur. Dolayısıyla, bu araştırmanın amacı; genel özelliğe sahip 8. sınıf öğrencileri ile orta düzeyde zihin engelli öğrencilerin çizgi çalışmaları içerisinde serbest ve şablon-cetvel yardımıyla oluşturdukları çizgi çalışmaları içerisinde resim çizme becerilerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması ve değerlendirilmesine yöneliktir.

Bu amaç ışığında şu araştırma sorularına cevap verilmiştir:

1) Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II) 8. sınıf öğrencilerinin (14 yaş grubu), ortaokul 8. sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında çizgi çalışmaları içerisinde serbest çizgi çalışmalarıyla ilgili tasarım ilkeleri (düzen oluşturma, ışık-gölge, hareket gibi) alt becerileri ne düzeydedir?

2) Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II) 8. sınıf öğrencilerinin (14 yaş grubu), ortaokul 8. sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında çizgi çalışmaları içerisinde şablon ve cetvelle yapılan çizgi çalışmalarıyla ilgili tasarım ilkeleri (düzen oluşturma, ışık-gölge, hareket gibi) alt becerileri ne düzeydedir?

IV.YÖNTEM

Bu araştırmada Adar ve Sarı'nın (2014) yayınlanmış olan makalelerindeki yöntemler kullanılarak, aşağıda bu araştırma yöntemiyle ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

IV.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, genel özelliğe sahip 8. sınıf öğrencileri ile orta düzeyde zihin engelli öğrencilerin çizgi çalışmaları içerisinde yapmış oldukları serbest çizgi çalışmaları ile şablon-cetvelle çizgi çalışmalarına yönelik resim çizme becerilerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılmasına yönelik betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırma, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı bir araştırmadır. Araştırmada nitel araştırma teknikleri içerisinde yer alan 'Döküman Analizi' yöntemi kullanılmıştır. Döküman Analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bir analizdir. Bu araştırma sanat elemanları ve tasarım ilkelerinin yer aldığı kriterler dikkate alınarak çocukların resimlerini değerlendirip karşılaştırılmaları ile betimsel niteliği ağırlık taşıyan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2012).

IV.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma; Konya ili Meram ilçesinde Şeker Ortaokuluna devam eden orta düzeyde zihin engelli 7 öğrenci ve Fevzi Çakmak Ortaokuluna devam eden genel özelliğe sahip 7 öğrenci olmak üzere toplam 14 öğrenci ile 2012-2013 Eğitim-öğretim yılı 2. dönem sürecinde toplam 6 ders saati (40'+40') olarak uygulanmıştır. Çalışma grubu ile ilgili bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Bu Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Nicel Durumu ve Okullar

Okullar	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam
Konya Meram Şeker Ortaokulu Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe II	4	3	7
Konya Meram Fevzi Çakmak Ortaokulu	4	3	7
Toplam	8	6	14

IV.3.Veri Toplama Teknikleri

Genel özelliğe sahip 8. sınıf öğrencileri ile zihin engelli öğrencilerin çizgi çalışmalarına yönelik resim çizme becerilerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması amacıyla yapılan bu araştırmada, veriler, performans değerlendirme ölçekleri ile toplanmıştır. Bu ölçeklerin hazırlanması sırasında MEB'in hem özel eğitimde, hem de genel eğitimde hazırlamış olduğu görsel sanatlar dersi öğretim programı kaynak olarak kullanılmıştır.

Değerlendirme ölçeklerinin hazırlanması sırasında resimlerin karşılaştırılması ile ilgili sanat elemanlarının oluşturduğu alan ve her alanın alt becerileri analiz edilerek belirlenmiştir. Değerlendirme formlarının geçerliliği ile ilgili uzman görüşleri alınmış ve son hali verilmiştir.

Veri toplama araçlarının güvenirliği için araştırmada betimsel analiz yanında içerik analizi de kullanılmış, betimsel analiz tekniğiyle fark edilmeyen bazı kavram ve temaların içerik analiziyle fark edilmesi sağlanmıştır. Veriler 2012-2013 eğitim-öğretim yılı ikinci dönem sürecinde 6 ders saati (40'+40') olarak öğrenciler tarafından görsel sanatlar dersinde araştırmacının kendi gözetiminde oluşturulmuştur. Araştırmada yapılan uygulama çalışmalarında elde edilen veriler ve bu verilerden oluşturulan performans değerlendirme formları orijinal hali ile betimlenerek sunulmuştur.

Uygulanan performans değerlendirme ölçekleri sonucunda elde edilen bulgular ayrı başlıklar halinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe-II) ve genel eğitim okulları aynı tabloda karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek betimsel istatistikler içerisinde frekans ve yüzdelikler tekniği kullanılarak sayısal sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

IV.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde, veri setinde doğrudan görülemeyen, ancak kavramsal kodlama ve sınıflama yoluyla temaların ve bu temalar arası anlamlı ilişkilerin ortaya çıkarılmasına yönelik analiz sürecinde, öncelikle araştırmada katılımcılarla gerçekleştirilen uygulama çalışmaları tamamlandıktan sonra elde edilen verilerin dökümü yapılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan Döküman Analizi yöntemi ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Değerlendirilen veriler her konu için ayrı oluşturulan performans değerlendirme formlarında, her alan ile ilgili belirlenen alt beceriler öğrenci resminde var ise, "evet" sütunu, yok ise "hayır" sütununa "X" şeklinde işaretlenmiştir. Elde edilen bu veriler frekans ile tablo üzerinde gösterilmiştir.

V. BULGULAR

Aşağıda bu araştırmadan ortaya çıkan bulgular detaylı biçimde sunulmaktadır.

V. I. Serbest Çizgi Çalışmaları

Araştırmada genel eğitim ve özel eğitimde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan görsel sanatlar eğitim programı farklı olduğu için her alan kendi ana programı dahilinde değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Öğretimsel Amaçlar Yönünden Özel Eğitim'de Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ (Serbest Çizgi Çalışmaları) (Öğretimsel Amaçlar)	**ÖZEL EĞİTİM**	
	Evet	Hayır
Kalın uçlu gereçlerle, dikey-yatay-eğri-eğik-koyu çizgi çiz.	7	-
İnce uçlu gereçlerle dikey-yatay-eğri-eğik-koyu çizgi çiz.	7	-
Kalın/ince uçlu gereçlerle koyu/açık çizgiler çizer.	7	-
Çizgileri yan yan/üst üste kullanarak doku çizer.	6	1
Noktaları yan yana/ iç içe kullanarak doku çizer.	-	7
Düz, pütürlü kareli desenli vs. gibi farklı dokular çizer.	-	7

Tablo 2 incelendiğinde, Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe-II'deki orta düzeyde zihin engelli öğrenciler, kendi görsel sanatlar öğretim programında yer alan değerlendirme ölçütleri doğrultusunda kalem kullanma, yatay, dikey, eğik çizgiler çizme, kalın, ince ve orta kalınlıkta çizgiler oluşturma gibi genel el kol koordinasyonu gerektiren hareketleri başarıyla yerine getirmişlerdir. Fakat çizgileri kullanarak yan yana/iç içe doku oluşturma, düz pütürlü kareli desenli vs. gibi farklı dokular oluşturma boyutunda başarısız olmuşlardır (Bakınız, Ek I.Resim 1).

Tablo 3. Öğretimsel Amaçlar Yönünden Genel Eğitim'de Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ **Serbest Çizgi Çalışmaları** **(Öğretimsel Amaçlar)**	**GENEL EĞİTİM**	
	Evet	Hayır
Derse ön hazırlık yaparak geldi.	7	-
Konuya uygun malzeme getirdi.	7	-
Malzemeyi konuya uygun olarak kullandı.	7	-
Temiz ve düzenli çalıştı.	7	-
Malzemeleri israf etmedi.	7	-
Konuya uygun ürün çıkardı.	7	-
Ürünü sergilemeye hazır hale getirdi.	7	-
İş bitiminde ortamı temiz ve düzenli bıraktı.	7	-

Öğretimsel amaçlar yönünden elde edilen bulguların değerlendirildiği Tablo 3 göstermektedir ki, ortaokul 8. sınıfta öğrenim gören bütün öğrenciler MEB tarafından hazırlanan görsel sanatlar öğretim programı dahilinde kendilerinden beklenen bütün amaçları başarılı bir şekilde yerine getirmişlerdir (Bakınız, Ek II. Resim 4). Öğrenciler sadece malzeme olarak derse ön hazırlıklı olarak gelmişler, konu hakkında önceden bilgilendirme yapılmayarak özel eğitimle ilgili eşit şartlar daima korunmuştur.

Tablo 4. Tasarım Becerileri Yönünden Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ	**GENEL EĞİTİM**		**ÖZEL EĞİTİM**	
Serbest Çizgi Çalışmaları	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Çalışmalarında ölçü-oran var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında yön var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında hareket var mı?	7	-	7	-
Çalışmalarında aralık var mı?	7	-	7	-
Çalışmalarında ışık-gölge var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında uygunluk var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında zıtlık var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında egemenlik var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında denge var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında birlik var mı?	7	-	-	7

Tasarım becerileri yönünden elde edilen verilerin yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde, ortaokul 8. sınıfta öğrenim gören bütün öğrenciler kendilerinden beklenen sanatsal elemanlarla ilgili bütün tasarım becerilerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmektedirler. Elde edilen çalışmalar oldukça başarılıdır (Bakınız Ek II.Resim 4). Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II) öğrencilerinin ise çizgilerle ilgili düzenlemeler yapabildikleri, ancak çizgilerle sanatsal bir düzenleme oluşturmakta ortaokullardaki yaşıtları kadar başarılı olamadıkları, hareket ve aralık dışındaki bütün becerilerde yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir (Bakınız Ek I. Resim 1-2). Öğrenciler çizgiyi kavramışlar fakat çizgiyle değişik kompozisyonlar oluşturmak yerine konuyu serbest resim yapmaya dönüştürmüşlerdir. Çizgilerle kompozisyon oluşturmada yaratıcı olamamışlardır. Öğrenciler çalışmalar sırasında çabuk sıkılıp çabuk pes etmektedirler. Yaptıklarını beğenmeyip kağıt değiştirmek, yeni baştan başlamak istemişlerdir.

Öğrencilerin yaptığı çalışmalar tasarım ilkeleri becerisi yönünden değerlendirildiğinde genel olarak; kompozisyonlarda kağıdın tamamını kaplayan sıradan, birbirinden bağımsız, bütünlük oluşturmayan birbirini tamamlamayan çalışmalar ortaya çıkmıştır. Nesnelerin kendi içinde veya başka nesnelerle dengeli bir bütünlük oluşturmaması sebebiyle herhangi bir "Ölçü-Oran"dan söz etmek mümkün değildir. Belirli bir yönde birbirini tekrarlayan çizgiler kullanılmıştır. Çalışmalarda tekrarlar vardır, fakat rastgele oluşturulmuş, belirli bir hareket kazandırılmamıştır. Çizgilerin birbiriyle sağladığı uyumlu tekrarlardan bahsetmek

mümkün olmadığı için "Hareket-Ritim" yoktur. Koyu ve açık değerler sık-orta-seyrek çizgilerle sağlanabileceği gösterilmesine rağmen hiçbir öğrenci "Işık-Gölge" oluşturamamıştır. Kompozisyonu oluşturan değerlerin ortak yada yakın özelliklerde düzenlenmemesi çalışmalarda "Uygunluk" olmadığını da göstermektedir. Sanatsal düzenleme elemanlarının kullanılarak oluşturduğu farklılıklar "Zıtlık" kavramını oluşturmakta, resme hareket kazandırarak monotonluktan uzaklaştırmaktadır, fakat çalışmalarda amaçlı bir şekilde zıtlık sağlanamamıştır. Genelde kullandıkları bir yada birkaç şekli kağıdın tüm yüzeyinde dağınık olarak kullandıkları için çalışmalarda "Egemenlik" de söz konusu değildir. Sanat yapıtını oluşturan öğelerin bütün içerisinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde dağılışı olarak tanımlanan "Denge" çalışmalarda sağlanamamıştır. Herhangi bir şekil hakimiyeti yaratılamadığından da resimlerde "Birlik" ten bahsetmek de mümkün değildir.

V. II. Şablon ve Cetvelle Yapılan Çizgi Çalışmaları

Bu bölümde şablon ve cetvelle yapılan çizgi çalışmaları ile ilgili bulgular karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Tablo 5. Öğretimsel Amaçlar Yönünden Özel Eğitim'de Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ **Şablon ve Cetvelle Çizgi Çalışmaları** **(Öğretimsel Amaçlar)**	**ÖZEL EĞİTİM**	
	Evet	Hayır
Kenarları düz, büyük nesnenin etrafından kalemle çizer.	7	-
Kenarları eğri, büyük nesnenin etrafından kalemle çizer.	7	-
Kenarları düz küçük nesnenin etrafından kalemle çizer.	7	-
Kenarları eğri , küçük nesnenin etrafından kalemle çizer.	7	-

Tablo 5 incelendiğinde, Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Kademe-II'de yer alan orta düzeyde zihin engelli öğrenciler özel eğitim görsel sanatlar öğretim programı içerisindeki değerlendirme kriterlerine göre el kol koordinasyonu içerisinde kendilerinden beklenen davranışları başarılı bir şekilde yerine getirmişlerdir (Bakınız Ek I. Resim 3).

Tablo 6. Öğretimsel Amaçlar Yönünden Genel Eğitim'de Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ **Şablon ve Cetvelle Çizgi Çalışmaları** **(Öğretimsel Amaçlar)**	**GENEL EĞİTİM**	
	Evet	Hayır
Derse ön hazırlık yaparak geldi.	7	-
Konuya uygun malzeme getirdi.	7	-
Malzemeyi konuya uygun olarak kullandı.	7	-
Temiz ve düzenli çalıştı.	7	-
Malzemeleri israf etmedi.	7	-
Konuya uygun ürün çıkardı.	7	-
Ürünü sergilemeye hazır hale getirdi.	7	-
İş bitiminde ortamı temiz ve düzenli bıraktı.	7	-

Tablo 6'ya göre genel eğitim ortaokulları 8. sınıfta öğrenim gören bütün öğrenciler MEB'in görsel sanatlar öğretim programı dahilinde kendilerinden beklenen bütün öğretimsel amaçları başarılı bir şekilde yerine getirmişlerdir (Bakınız Ek.II. Resim 5-6). Derse ön hazırlık olarak sadece malzemeleri getirmişler, konuyla ilgili önceden bilgilendirme yapılmayarak özel eğitimle aynı şartlar korunmuştur.

Tablo 7. Tasarım Becerileri Yönünden Elde Edilen Bulgular

ÇİZGİ	**GENEL EĞİTİM**		**ÖZEL EĞİTİM**	
Şablon ve Cetvel ile Çizgi Çalışmaları	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Çalışmalarında ölçü oran var mı?	7	-	1	6
Çalışmalarında yön var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında hareket var mı?	7	-	7	-
Çalışmalarında aralık var mı?	7	-	7	-
Çalışmalarında ışık-gölge var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında uygunluk var mı?	7	-	3	5
Çalışmalarında zıtlık var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında egemenlik var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında denge var mı?	7	-	-	7
Çalışmalarında birlik var mı?	7	-	1	6

Tablo 7'ye baktığımızda ise, genel eğitim ortaokullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimlerde şablon ve cetvelle çizgi çalışmaları ile ilgili tüm becerileri başarılı bir şekilde kullanabildikleri (Bakınız Ek II. Resim 3-4) görülmektedir.

Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe-II'de öğrenim gören orta düzeyde zihin engelli öğrencilere şablon değişik geldiği için hepsi hevesle çizmişler, düz kısmı yerine hepsi değişik büyüklükte daireleri kullanmışlardır. Kuru boyalarla çizdikleri çizgileri yine istedikleri renklerle renklendirebilmişlerdir. Özel eğitim öğrencilerinin tamamında sadece hareketli çizgilerden ve aralık ilkelerinde başarılı oldukları, Yön, ışık-gölge, zıtlık, egemenlik denge gibi diğer tasarım ilkelerine yönelik becerilerde, uygulamaya katılan öğrencilerin tamamının yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir**.** Tasarım ilkeleri becerisi açısından değerlendirdiğimizde genel olarak bütün öğrenciler şablonla değişik büyüklükte daireler çizebilmişler fakat daireleri bir araya getirip farklı kompozisyonlar oluşturamamışlardır. Kağıdın boşluk-doluluk olarak kullanmada başarılı değillerdir. Sadece bir öğrencinin çalışması bu konuda diğerlerine göre çok daha iyidir. Çalışmalarda denge, birlik, egemenlik zıtlık, ışık gölge gibi kavramlardan söz etmek mümkün değildir. Tasarım ilkeleri olarak kendi yaşıtları ile karşılaştırıldığında, 14 yaş seviyesine göre tasarım ilkelerini çok yaratıcı ve etkili şekilde kullanamamışlardır (Bakınız Ek. I. Resim 3).

VI. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaokul ve orta düzeyde zihin engelli 14 yaş grubu öğrencilerin "Çizgi" çalışmaları içerisindeki tasarım becerileri bazı değişkenler açısından karşılaştırılmış, bu araştırmadan ortaya çıkan bulgular, alan yazını ve araştırmacının deneyimleri ışığında tartışılarak aşağıda sonuçlarıyla birlikte verilmiştir.

1. Araştırmada elde edilen sonuçlardan biri, ortaokullarda öğrenim gören 14 yaş grubu öğrenciler (8. sınıf) ve Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe II'de öğrenim gören orta düzeyde zihin engelli öğrenciler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu görsel sanatlar öğretim programı dahilinde kendilerinden beklenen öğretimsel kazanımları başarılı bir şekilde yerine getirmektedirler. Bu da göstermektedir ki, her öğrenci kendi zihin gelişimleri dikkate alınarak oluşturulan öğretim programları ile hedeflenen davranışları öğrenerek başarı sağlayabilirler.

2. Genel eğitim ortaokullarında öğrenim gören 14 yaş grubu öğrenciler tasarım ilkelerinden ölçü-oran ilkesi ile ilgili beceri düzeyleri değerlendirildiğinde öğrencilerin tamamının ölçü-oranı çalışmalarında başarılı bir şekilde kullanabildiği, buna karşın Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II), 14 yaş grubu öğrencilerin çalışmalarında ise sadece 1 öğrencinin ölçü-oran konusunda başarı

sağlayabildiğidir. Gökaydın'ın (1998:27) bilgileri ışığında, oran; kitle, leke biçimlerin ve renk parçalarının farklı ama dengeli bir anlatım ve ilişki içerisinde yer almasıdır. Aynen tekrarlar, monoton bir anlatım ortaya çıkaracağından farklılıklara başvurmak gerekir. MEGEP raporlarına göre de zeka düzeyi düşük olan bir çocuğun resmi tam anlamıyla öngörü ve planlama eksikliği sergilemektedir. MEGEP raporlarından elde edilen bu bilgiler, zihin engelli öğrencilerin çalışmalarının genel eğitimdeki öğrenciler kadar başarı sağlayamamalarının sebebini açıklayarak, elde edilen sonuçları desteklemektedir. Araştırmacının gözlemleri doğrultusunda zihin engelli öğrencilerin çalışmayı bir bütün içerisinde genel olarak düşünememeleri, dikkat eksiklikleri, çabuk sıkılmaları, kazandıkları bilgileri transfer edememeleri onları bu araştırmada tasarım ilkeleri yönünden becerilerinin başarısız olmasına sebep olmuştur.

3. Genel eğitim ortaokullarında öğrenim gören 14 yaş grubu öğrenciler tasarım ilkelerinden yön ilkesi ile ilgili beceri düzeyleri değerlendirildiğinde öğrencilerin tamamının çalışmalarında başarılı bir şekilde kullanabildiği buna karşın Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe-II), 14 yaş grubu öğrencilerin tamamının yön ilkesini, tasarım ilke becerilerinin zayıf olmasından dolayı, genel eğitimdeki 14 yaş grubu öğrenciler kadar başarı sağlayamadıklarıdır. Zihin engelli öğrencilerde sadece kağıda yön verebilme (aşağı-yukarı) gibi basit bir düzeyde kalarak onları kendi yaş ve engel grubu içerisinde başarılı yaparken, genel eğitimdeki yaşıtları olan 14 yaş grubuna göre tasarım ilke becerisi yönünden daha başarısız yapmıştır. MEGEP raporlarında yer alan, zihin gelişimlerinde görülen bazı olumlu gelişimlerine rağmen, genelleme, kıyaslama ve soyutlama yetenekleri bakımından genel eğitimdeki akranlarına kıyasla yetersizdirler, soyut ve tanımsal kavramları zor öğrenirler gibi bilgiler de elde edilen sonucu desteklemektedir. Verilen örnek resimlerden de açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır.

4.Genel eğitim ortaokullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri ve Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe II'de öğrenim gören öğrencilerin tamamı tasarım ilkelerinden hareket ilkesiyle ilgili becerilerinde başarılı oldukları görülmüştür. Her iki grubunda tamamının başarı sağladığı sadece iki tasarım becerisinden birisi olmuştur. Fakat zihin engelli öğrencilerin uygulama çalışmalarındaki hareketin, sadece birbirini tekrar eden, basit nesnelerden ibaret olduğu, kendi aralarında herhangi bir uyum oluşturamadıkları belirlenmiştir. Gökaydın'a (2002) göre hareket, yön karşıtları temeline dayanır. Resim ve diğer iki boyutlu yapıtlarda hareket, biçimlerle, biçimlerin yapı ve düzenlemeleri ile renklerle ve çizgilerle elde edilir. Belirli bir dengenin kurulabilmesi için çok yönlü harekete ihtiyaç vardır. Bu bilgiler zihin engelli öğrencilerin çalışmalarındaki "hareket" ilkesindeki becerilerinin neden başarısız olarak görüldüğünü açıklamaktadır.

5. Temel tasarım becerileri içerisinde aralık ilkesi ile elde edilen sonuç, genel eğitim ortaokulları 8. sınıf öğrencileri serbest çizgi çalışmaları ve şablon-cetvelle oluşturulan çizgi çalışmalarında aralık ilkesini gayet başarılı bir şekilde çalışmalarında uygulayabilmişlerdir. Örnek resimlerden de görüldüğü gibi ortaya çıkan çalışmalar oldukça iyi seviyededir. Buna rağmen Özel Eğitim Uygulama Merkezi Kademe II'de öğrenim gören 14 yaş grubu öğrencilerin tamamı çalışmalarında aralık ilkesini kullanabilmelerine rağmen oluşturdukları kompozisyonlar genel eğitim düzeyindeki yaşıtları kadar başarılı olmamıştır. Zihin engelli öğrenciler rastgele, dağınık kompozisyonlarla oluşturulmuş, birbirini tekrar eden monoton çizgilerin bir araya geldiği kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Eşit aralıkların değişiklik yokluğundan monotonluk ve alakasızlıklar yarattığı, çeşitli olmayan aralıklar eşitlik içinde ilginçlik yaratır. Bununla beraber eğer bir maksimum bir ilginçlik yaratılmak isteniyorsa şekiller, ölçüler, değerler ve renkler maksimum çeşitte veya aralıklarda planlanmalıdır (Graves, 1951). Aralık tekrarlar arasındaki mesafedir ve birbirine yakın aralıklar çeşitliliği azaltır ve monotonluk doğurur (Atalayer, 1994: 207). Bu bilgiler ve araştırmacının gözlem ve deneyimleri sonucu, resimde sadece aralık bırakmış olmak, çalışmanın tasarım ilkesi yönünden amacına ulaştığını göstermez. Zihin engelli öğrenciler tasarım becerisi yönünden genel eğitimdeki öğrenciler kadar başarı sağlayamamışlardır.

6. Araştırmada ışık-gölge oluşturabilme ilkesi ile elde edilen sonuç, genel eğitim ortaokullarında öğrenim gören 14 yaş grubu öğrenciler tasarım ilkelerinden ışık-gölge ilkesini çalışmalarında başarılı bir şekilde uygulayabilmektedirler. Serbest çizgi çalışmalarında ve şablon-cetvelle çizgi çalışmalarında sık-seyrek çizgileri kullanabilmekte bununla resme farklı anlamlar, armoniler katabilmektedirler. Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II), öğrencilerinin çalışmalarında ise ışık-gölge becerisinde hiçbir öğrencide başarı sağlanamadığı görülmektedir. Tasarım ilke becerilerinin zayıf olduğu, çalışmaların da genel eğitimdeki 8. sınıf öğrencilerine göre de daha başarısız olduğu görülmüştür. Milli Eğitim Geliştirme Projesi Raporları'na göre, zihin engelli öğrenciler kıyaslama ve soyutlama yetenekleri bakımından normallere kıyasla yetersizdirler. Soyut ve tanımsal kavramları zor öğrenirler (MEGEP, 1987: 240). Bu bilgiler de elde edilen sonuçları desteklemektedir. Araştırmacının gözlemleri doğrultusunda, öğrencilerin diğer çalışmalarda da olduğu gibi öncelikle denge kurmayı, bütünsel olarak algılayabilmeleri, resimde her bir nesne ya da objeyi birbirinin tamamlayıcısı olarak düşünebilmeleri gerekmektedir. Soyut olguları kavrayabilecek zihin gelişimine ulaştıklarında beceri düzeyleri de en üst seviyeye ulaşmış olacaktır.

7. Uygunluk ilkesi ile elde edilen veriler incelendiğinde, genel eğitimdeki 8. sınıf öğrencilerinin tamamı serbest ve şablon-cetvel ile çizgi çalışmalarında uygunluk ilkesiyle ilgili beceri düzeyinde başarı sağlarken, Özel Eğitim Uygulama

Merkezi öğrencilerinin resimlerinde kompozisyonu oluşturan değerleri ortak ya da yakın özelliklerde kullanamadıkları için, ortaokullardaki 14 yaş grubu yaşıtları kadar başarı sağlayamasalar da yedi öğrenciden üçünün çalışmalarında uygunluk ilkesinden bahsetmek mümkündür. Zeka düzeyi düşük olan bir çocuğun resmi tam anlamıyla öngörü ve planlama eksikliği sergilemektedir (Özel Eğitim Ve Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2001: 250) ibaresi de bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Araştırmacının gözlemleri doğrultusunda da, zihin engelli öğrencilerin özellikle bütünsel bir algı düzeyine sahip olmamaları, planlama öngörü yapamamaları ve soyut kavramları algılayamamaları ya da çok geç ve zor algılamaları gibi sebeplerden dolayı beceri düzeylerinin zayıf olması bu öğrencilerin başarısız olma sebebini açıklamaktadır.

8. Bu araştırmada zıtlık ilkesiyle ilgili bulgular ise, genel eğitimdeki 8. sınıf öğrencileri serbest ve cetvel-şablon ile yaptıkları resimlerde zıtlık ilkesi ile ilgili tasarım becerilerini başarılı bir şekilde uygulayabiliyorken, Özel Eğitim'de öğrenim gören 14 yaş grubu öğrencilerin tamamında zıtlık ilkesini oluştururken genel eğitimdeki 14 yaş grubuna göre başarısız oldukları belirlenmiştir. Zıtlık sanatsal düzenleme elemanları olan renk, leke, çizgi ve diğerlerinin kullanılarak farklılık oluşturmasıdır. Farklılıklar da her zaman insan dikkatini çekmiştir. Resimde kullanılan küçük bir hareket, yararlanılan küçük bir zıtlık bile resmi monotonluktan kurtarır (Ayaydın, 2009: 120). Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı'nın (1987: 230) yayınladığı, Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklar İçin İlkokul Programı'nda yer verildiği gibi, zihinsel engelli öğrencilerin, geç ve güç öğrenmeleri, tepki ve algılarının basit olması, dikkat sürelerinin kısa ve dağınık olması, genelleme yapamamaları, soyut şeyleri güç kavramaları kazandığı bilgileri transfer edemiyor olmaları gibi sebepler öğrencilerin bu konudaki becerilerinin zayıf olmasının sebebini açıklamaktadır. Araştırmacının gözlemleri doğrultusunda, zihin engelli öğrenciler genel eğitimdeki 14 yaş grubu öğrencilerin zeka seviyesinde olmadıkları için, soyut kavrama, denge, birlik, bütünlük, oran-orantı gibi kavramların hiçbiri hakkında bilgi sahibi olmamaları, bunu zihin olarak tasarlayacak gelişimde olmamaları ve görsel olarak da bunu fark edememeleri onları zıtlık gibi denge, birlik egemenlik ve diğer ilkelerdeki becerilerinin de zayıf olmasına sebep olmuştur.

9. Araştırmada egemenlik ilkesinden elde edilen sonuç; genel eğitimde öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin tamamı çalışmalarında egemenlik ilkesini ölçmeye yönelik beceri düzeylerinde başarı sağlayabiliyorken, Özel Eğitim 14 yaş grubu öğrencilerinin çalışmalarında herhangi bir başarı sağlanamamıştır. Genelleme yapamayan zihin engelli öğrenciler, planlama, öngörme, soyut kavramları algılama gibi yetersizlikleri egemenlik konusunda da onları genel eğitimdeki yaşıtları olan 14 yaş grubuna oranla daha başarısız kılmıştır. Genel eğitimdeki öğrencilerle zihin

engelli öğrenciler arasındaki zihin engeli bakımından farklılıklarda da yer alan 'genelleme yapamazlar' ilkesi (Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı, 1987: 230) bu araştırmada elde edilen sonucu desteklemektedir.

10. Denge ilkesiyle ilgili elde edilen araştırma sonuçları ise, genel eğitimdeki 8. sınıf öğrencilerinin çizgi çalışmaları içerisindeki serbest çizgi çalışmaları ve şablon-cetvelle çizgi çalışmalarında denge ilkesine yönelik beceri düzeylerinde başarı sağladıkları fakat, Özel Eğitim okullarında öğrenim gören 14 yaş grubu zihin engelli öğrencilerin çalışmalarında denge ile ilgili bir başarıya ulaşamadıkları belirlenmiştir. Sanat yapıtını oluşturan öğeleri bütün içerisinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde kullanamamaları zihin engelli öğrencileri yaşıtları olan genel eğitimde öğrenim gören 14 yaş grubu öğrencilere oranla başarısız kılmış olmasıdır. Denge, bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin bütün içerisinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde dağılışıdır (Sezen ve Tanyeli 1992, Aktaran Artut 2004: 132). Südor'un (2006: 13) belirttiği gibi, resim yapan kişi kullanacağı kağıdın, tuvalin, duvarın tüm alanından sorumludur. Sonuç olarak resimde zıtlık yoksa eğer denge de yoktur. Bu bilgiler araştırma sonuçlarında zihin engelli öğrencilerin çalışmalarında tasarım becerilerinin neden zayıf olduğunu açıklamaktadır.

11. Bu araştırmada son olarak elde edilen sonuç, birlik ilkesi ile ilgili beceri düzeyini ölçmeye yöneliktir. Genel eğitimde öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin tamamı çizgi çalışmalarında birlik ilkesiyle ilgili beceri düzeyinde başarılı olurken, Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) (Kademe II) 14 yaş grubu öğrencilerin çalışmalarında herhangi bir şekil hakimiyeti oluşturamadıklarından dolayı genel eğitimdeki yaşıtlarına oranla başarısız oldukları belirlenmiştir. Çağlarca (1993: 78), birlik kavramını şu şekilde açıklamıştır; kompozisyonda herhangi bir şekil hakimiyetinin yaratılmasıdır. Resim şekildir. Birlik hakim şekil ile yaratılır. Kompozisyonda iyi bir etki sonucun birinci şartıdır. Araştırmacının gözlemleri deneyimleri, elde edilen bilgiler, zihin engelli öğrenciler için çalışmaların tamamlanması, bitirilmesi demek, verilen resim kağıtlarının yüzeyini doldurabilmek demektir. Bu çalışmalarda resimlerin birbiriyle anlamlı bir bütünlük oluşturması gibi bir kaygıları yoktur. Denge, birlik uygunluk ve diğer tasarım ilkelerini oluşturabilme gibi de bir kaygıları yoktur. Bütünsel olarak kavrama ve soyut olarak algılayabilme gibi yetilerinin de olmaması zihin engelli öğrencileri tasarım ilkelerini kullanırken yaşıtları olan genel eğitim 14 yaş grubu öğrenciler kadar başarıya götürmemiştir. Planlama ve öngörü yeteneklerinin olmaması, yaşıtlarının yarı yaşı kadar bir zeka düzeyine sahip olmaları ve yukarıda bahsedilen diğer bütün sebepler bu öğrencilerin bu araştırmada genel eğitimdeki 14 yaş grubu öğrencilere göre daha başarısız sonuçlar elde edilmesini desteklemektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

1) Çizgi ve çeşitlerini öğrencilerin daha iyi kavratabilmek için büyük atölyeler oluşturularak üç boyutlu çalışmalar yapabilmelerine imkan sağlanmalıdır.

2) Daha büyük ölçülerde kağıtlar kullanılarak öğrencilerin daha geniş alanlarda rahatça çalışmaları sağlanabilir.

3) Özel eğitimde, görsel sanatlar dersleri kendi öğretmenleri yerine görsel sanatlar öğretmeni tarafından yürütülmelidir.

4) Bu alanda çalıştırılacak görsel sanatlar öğretmenleri aynı zamanda özel eğitim alanında da eğitimli bireyler olmalıdır.

5) Öğrencilerin ortaya çıkarmış oldukları eserlerini daha geniş kitlelere gösterebilmelerine fırsat yaratacak ve onları resme teşvik etmek amacıyla büyük çaplı sergiler organize edilebilir.

6) Hem genel eğitimde, hem de özel eğitimde aynı yaş gruplarından oluşan çok sayıda öğrencinin katıldığı çalıştaylar veya benzeri organizasyonlar düzenlenerek, öğrencilerin bu alana olan ilgileri artırılıp, resim yapmak daha çekici hale getirilebilir.

7) Bilgisayar oyunlarını çok seven zihin engelli öğrencilere, çizgi algısını ve tasarım becerilerini geliştirmeye yönelik teşvik edici, öğretici çalışmalar bilgisayarda oyunlaştırılarak öğretilebilir.

KAYNAKLAR

Adar, Sibel; Sarı, Hakan. Ortaokul ve Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Kademe II'de Öğrenim Gören 8. Sınıf Öğrencilerinin Resim Çizme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak Analizi. (Sayı: 2, Cilt: 2) Zonguldak: Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi (2014).

Akçamete, A. Gönül. Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık, (2009).

Artut, Kazım. Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık, (2004).

Ayaydın, Abdullah. Sanat Eğitimi Ve Görsel Sanatlar Öğretimi (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları, (2009).

Çağlarca, Selahattin. Renk ve Armoni Kuralları (4. Baskı) İstanbul: İnkilap Kitapevi Yayın, (1993).

Eripek, Süleyman. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar. (Editör: Ataman, A.). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, (2011).

Gökaydın, Nevide. Temel Sanat Eğitimi (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (2002).

Karatepe, H. Zeka Özürlü Çocuklar, Zeka Özürlü Çocuklar ile Normal Çocukların Kaynaştırılması. Ankara: Karatepe Yayınları Genel No: 4 Özel No: 3. (1988).

Karayağmurlar, Bedri, ve Diğerleri, Açık Öğretim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı Okul Öncesi Resim Öğretimi (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1419. (2002).

MEB Özel Eğitim Rehberlik Ve Çalışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitim Programı. Ankara. (2001).

MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı. MEB: Ankara. (2002).

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Zihinsel Engelliler Ankara: MEB. (2007).

Odabaşı, Hatice, A. Grafikte Temel Tasarım (2. Baskı). İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, (2002).

Pekmezci, Hasan. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri İçin Desen. (1. Baskı). Ankara: MEB, (2001).

Sarı, Hakan ve İlik, Şenay. Bireysel Eğitim Programlarının Geliştirilmesi, Ankara: Eğitim yayınevi, (2014).

Südor, Gülseren. Temel Sanat Eğitimi 'Aynanın Gerçeği' Temel Tasarım, Resim Eğitimi ve Sanatla Karşılaşma. (3. Baskı). İstanbul Yayınları, (2006).

Sucuoğlu, Bübin. Zihin Engelliler ve Eğitimleri (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık, (2010).

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yolcu, Enver. Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık, (2004).

EK.1. ÖZEL EĞİTİM ÖĞRENCİLERİNİN ÇİZGİ ÇALIŞMALARI

1.Resim 1.Serbest Çizgi Çalışmaları (Kurşun Kalem İle Yapılanlar)

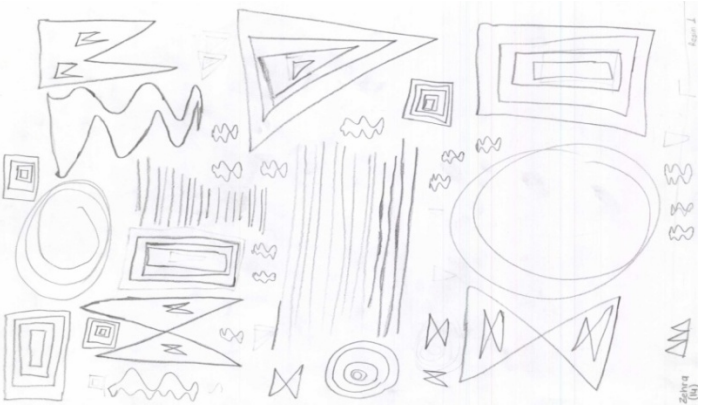

I. Resim 2. Serbest Çizgi Çalışmaları (İnce-Orta-Kalın Uçlu Keçeli Kalem)

I. Resim 3. Cetvel ve Şablonla Çizgi Çalışmaları

EK.1I.GENEL EĞİTİM ÖĞRENCİLERİNİN ÇİZGİ ÇALIŞMALARI

II.Resim 4. Serbest Çizgi Çalışmaları

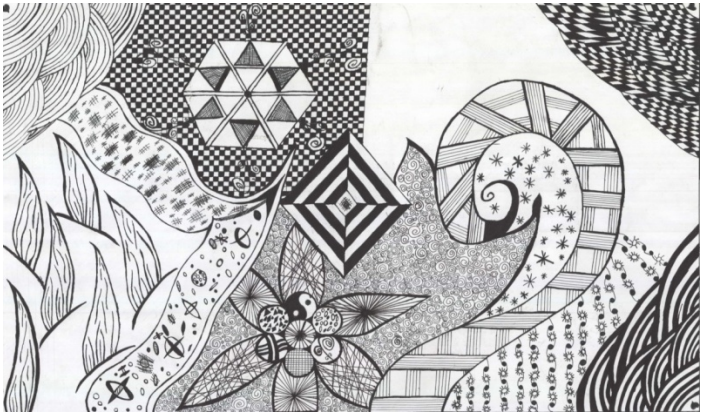

1I. Resim 5. Cetvel Ve Şablonla Çizgi Çalışmaları

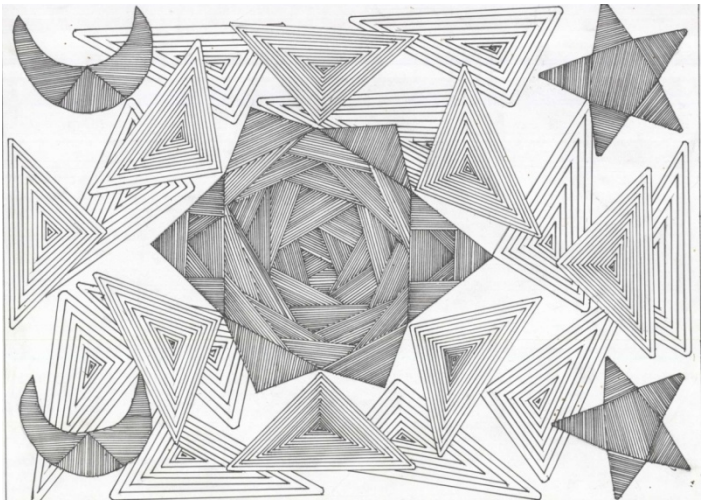
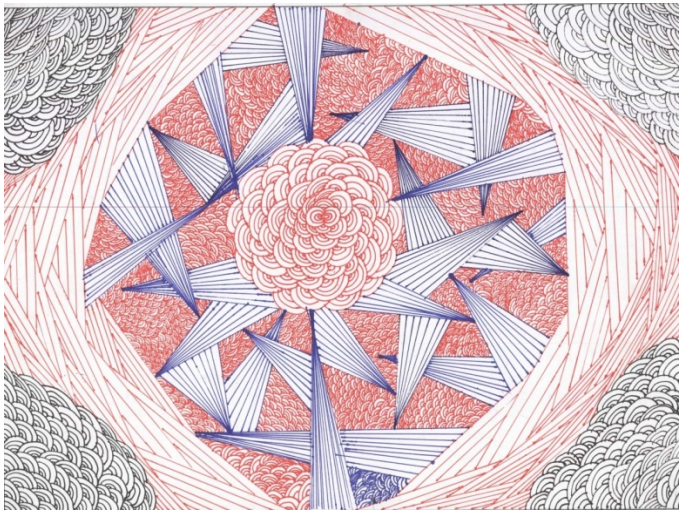
1I. Resim 6. Cetvel Ve Şablonla Çizgi Çalışmaları